

לבשל אסור לחמם מותר

מה מותר לחמם

שני אופני חימום המותרים

כפי שהתבאר מותר לחמם בשבת, ויש שני אופנים בהם החימום לא נחשב בישול:

- חימום על גבי מקור חום שאין בכוחו לבשל.
- חימום מאכל מבושל באופן שאין מחזי כמבשל.

מקור חום שאין בכוחו לבשל

כלי ראשון מבשל, ובכלל כלי ראשון אסור גם לערות מכלי ראשון על גבי מאכל שאינו מבושל, ברם כוח בישולו אינו חזק כנתינה בתוך הכלי ראשון, ומתבטא למעשה בכך שמבשל רק 'כדי קליפה', היינו שיעור קליפה דקה מהמאכל עליו עירו (שו"ע שיח י, ומשני"ב עד).

כלי שני: לדעת בני ספרד מותר להניח כל מאכל שאינו מבושל בכלי שני, למעט מאכלים שהם בוודאי קלי בישול, ועל כן יש לברר על כל מאכל שרוצים לחמם בכלי שני האם הוא מודאי קלי הבישול (שו"ע שיח יב ג, ומשני"ב סה פז. אור לציון ב ל ה, חזו"ע עמי של שלו שעה, שו"ת יחיה דעת ו כב, וכן דעת החזו"א נב יט, ברם בבא"ח בא ו החמיר כדעת פוסקי אשכנז).

לבני אשכנז, מותר לחמם בכלי שני, רק מים שמן, כיון שהם בוודאי לא קלי הבישול, אך שאר המאכלים הם בגדר חשש קלי הבישול, ואסור לחמםם בכלי שני (משני"ב שיח לט מב מה, שעה"צ סח, ששי"כ א הערה קעב קעד).

כלי שלישי: דברים שאינם מקלי הבישול כגון מים שמן ותבלין הני"ל, לדעת כל הפוסקים מותר לתנם בכלי שלישי. ומאידך דברים שהינם קלי הבישול באופן ברור, היינו אותם המוזכרים בגמ' כגון דג מלוח, לדעת כל הפוסקים אסור לתנם בכלי שלישי כשחם כשיעור שהיד סולדת, לפי שמתבשלים גם בכלי שלישי, ואף בכלי רביעי ויותר אסור כל שחם כשיעור שהיד סולדת (שו"ע שיח ד, ומשני"ב לו לט, ערוה"ש כח, ביה"ל שם ד"ה היא גמר, הגרי"ש אלישיב שבות יצחק בישול כט ז).

ברם דברים המסופקים אם הינם בכלל קלי הבישול, כגון נענע, לימון, דבש וכיו"ב, הסכמת הפוסקים שמוותר לתנם בכלי שלישי, וכן לערות עליהם מכלי שני (משני"ב שיח מה מז, שבט הלוי י סד, ועיין מג"א תמוז ט) אף אם הוא חם מאד בשיעור של יד נכוית בו. (חזו"א נב יט, אג"מ שם אות ד, שבט הלוי י סד).

דבר גוש: לדעת פוסקי אשכנז דבר גוש כגון נתח בשר, תפוז"א וכיו"ב, כשחם כשיעור שהיד סולדת בו, אף אם מונח בכלי שני ואפי' בכלי שלישי מבשל, לפי שאוצר בתוכו את החום (משני"ב שיח סה קיח, תמוז כד, ששי"כ א סד). ומאידך דעת פוסקי ספרד שאין בכוחו לבשל ודינו ככל כלי שני (אול"צ ב ל טז, חזו"ע שם עמי שסז).

דוגמה: שפיכת מרק קר על גבי נתח בשר שבצלחת, או להשים תבלין על תפוח אדמה חם שבצלחת, לבני אשכנז אסור ולבני פוסקי ספרד מותר.

מצקת: מצקת בה נוטלים מהסיר דינה ככלי שני, אולם אם משהה את המצקת בתוך הסיר עד שמעלה התבשיל שבתוכה רתיחה (בעבוע) דינה ככלי ראשון (משנ"ב שיח מה פז, ורנג פד, הגרי"ש אלישיב שבות יצחק בישול יג ב, חזו"ע עמ' שסב). ויש פוסקים המחלקים שאם נוטל עם המצקת בעוד הסיר על האש דינה ככלי ראשון, ואם לאחר שהוסר הסיר מהאש דינה ככלי שני (אול"צ ב ל יז, חזו"א קכב ג).

חימום מאכל מבושל כשאין מחזי כמבשל

מותר לחמם בשבת מאכל מבושל - כשאין 'מחזי כמבשל'.

באוכל יבש: מאכל המבושל כל צרכו - שעבר את תהליך הבישול ומחמת הבישול נחשב אצל רוב בני אדם ראוי לאכילה שלא על ידי הדחק (שבות יצחק בישול כו ב). ואפילו לאחר שהמאכל הצטנן לגמרי, הוא נחשב עדיין מבושל.

באוכל לח: כדוגמת משקה, מרק וכיו"ב, שהתבשל כל צרכו, כלומר שהעלה רתיחות (בעבוע) וכנ"ל, אפי' אם נצטנן קצת מרתיחתו כל שנשאר עדיין רותח כשיעור שהיד סולדת בו - לא שייך בו שוב בישול ומותר לחממו שנית, שנחשב רק כ'חימום' ולא 'בישול'. ולבני אשכנז מספיק שישאר בתבשיל חמימות (שו"ע שיח ד ומשנ"ב כד).

היכן מותר לחמם

מותר לחמם את המאכלים המוגדרים מבושלים, במקום שאין דרך לבשל שם.

חימום על גבי הבלעך בשבת, לדעת רוב הפוסקים אסור משום שנראה כמחזי כמבשל, אך לדעת הגר"ע יוסף מותר. אולם לדעת רוב הפוסקים מותר להניח אף לכתחילה בשבת על חלק זה של הכיסוי **שלא מעל הלהבה** מאכל מבושל כדי לחממו לפי שאין דרך בישול בכך (אול"צ ב ל יג, ששי"כ א כו ע"פ המשנ"ב רנג טו עז).⁷

חזרה על אש מכוסה: ישנו אופן שמותר להניח בשבת עצמה מאכלים לחימום (מאכלים מבושלים כל צרכם וכנ"ל), גם כאשר נותנם על גבי מקור חום שדרך לבשל עליו בחול.

وهוא כאשר המאכל היה מונח כבר מיום שישי על גבי מקור החום, וכעת בשבת עצמה לאחר שנטלו משם רוצה להחזירו, שלא אסרו אלא **נתינה חדשה** שבזה נראה כמבשל, אך **החזרת המאכל** מותרת, לפי שאינה נידונת כפעולה ונתינה חדשה, אלא כהמשך לשהייה הראשונה שנתנה ביום שישי בהיתר, וכפי שהתבאר בשיעור מסי' 3. ולהלן נרחיב בכמה פרטים:

העברה מפלטה לפלטה: כאשר התבשיל מבושל כל צרכו, מותר להעבירו מפלטה לפלטה אחרת [או מבלעך אחד לבלעך אחר], גם כאשר הפלטה השנייה חמה יותר, ואינו נחשב כנתינה בתחילה אלא כחזרה ושמירת

המצב הראשון (רמ"א רנג ב ומשני"ב ס"ב, כה"ח מו). ומטעם זה מותר להעביר באותה הפלטה או ה'בלעד' ממקום פחות חם, למקום חם יותר (אג"מ ד עד יב, הגרש"ז אויערבך מנח"ש ב לד יב, וראה באול"צ ב ל ט).

ואף כאשר כבתה הפלטה כגון שקפץ החשמל בבית, מותר להעביר את התבשיל שעל גבי הפלטה לפלטה אחרת של אחד השכנים, כמובן במידה שכבר מבושל כל צרכו באופן שאין חשש בישול, ואין זה נחשב כהונח על גבי קרקע (הגרש"ז אויערבך שש"כ א הערה עט, אג"מ ד עד לח, חזו"ע שבת ד עמ"י שצד, אול"צ ב יז ז).

כמו"כ כאשר כבתה הפלטה, ולאחר מכן תקנו את החשמל בהיתר, לא נחשב כחזרה ואם התבשיל כבר מבושל כל צרכו ולא הספיק להתקרר באופן שאין בו חשש בישול, אין צריך להסירו מהפלטה (הגרש"ז אויערבך אוצרות השבת עמ"י תא).

העביר התבשיל מכלי לכלי: תבשיל יבש המבושל כל צרכו, מותר להעבירו לכלי אחר המונח על גבי אש מכוסה, שאין נחשב בכך כנתינה מתחילה. ואפי' להעבירו לכלי אחר ריק וממנו להעביר לסיר אחר שעל גבי האש, כל שלא הניח את הכלי הריק על גבי קרקע מותר (שעה"צ רנג מז בבעיא דפינה ממיחם למיחם, אול"צ ב יז ח, שש"כ א יז והערה מט בשם הגרש"ז אויערבך).

אמנם בתבשיל לח, לבני ספרד אפי' אם נשאר רותח אסור לעשות כן, ולבני אשכנז היתר זה הוא אפי' בתבשיל לח שהתקרר, כל עוד לא התקרר לגמרי (שו"ע רנג ד ומשני"ב פד, ביה"ל שיח ד ד"ה אם, שש"כ א הערה מט).

דיני הטמנה

הטמנה בדבר המוסיף הבל אסורה תמיד

הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל מותרת לפני שבת, אך אסורה בשבת.

מה נחשב הטמנה

- כשהמאכל עטוף ונוגע במאכל או בסיר.
- כשמטרת הטמנה לשמירת או הוספת חום, אך מותר לעטוף את המאכל כדי שלא יתייבש או יתלכלך וכו'.
- הטמנה במקצת, לדעת הרמ"א לא נחשב הטמנה כלל. ולדעת השו"ע יש לחלק, בדבר המוסיף הבל חשיב הטמנה, אך בדבר שאינו מוסיף הבל, לא נחשב הטמנה (הכל כפי שהתבאר בשיעור מס' 3) ולהלן נמנה כמה הוספות:

הטמנת צונן

מותר להטמין בשבת מאכל צונן בדבר שאינו מוסיף הבל, כיון שאין על זה שם הטמנה (סי' רנ"ז סעיף ו).

מה נחשב צונן? מבואר בשולחן ערוך, שמשעה שהעבירו מאכל לכלי שני, הוא נחשב כצונן, ומותר להטמינו בדבר שאינו מוסיף הבל, כגון מרק בצלחת, או בקבוק מטרנה, כיון שהם אינם בכלי ראשון, דינם כמאכל צונן, ומותר לעוטפם במגבת וכו' כדי לשמור שלא יצטננו יותר (סעיף ה).

הטמנה בכלי שני: הגם שמותר להטמין דבר צונן בדבר שאינו מוסיף חום, לא התירו כן אלא כשלא מחמם את המאכל על ידי הכיסוי אלא רק 'מפיג במעט את קרירותו', אך אם ע"י הכיסוי 'מחמם' את המאכל הצונן, אפי' אינו מגיע לחום שהיד סולדת בו, אסרו חכמים לעשות כן בשבת עצמה, והתירו בערב שבת.

דוגמאות: א. מותר להניח קודם שבת קוגל קר עטוף בנייר כסף על גבי סיר חם שהורד מהפלטה, אף שמתחמם הקוגל ע"י כך, כיון שסיר אינו נחשב כדבר המוסיף הבל לפי שמתקרר עם הזמן. ברם כיון שמוליד בכך חום בדבר הקר, החמירו חכמים שלא יעשה כן בשבת עצמה, ולגבי שבת עצמה החשיבוהו כדבר המוסיף הבל שאסור להטמין בו גם דבר צונן כפי שיתבאר בהמשך. אולם אם כוונת האדם רק להפיג במעט את קרירותו, אפשר להקל במקום הצורך הגם שבפועל מתחמם (ביה"ל רנו ו ד"ה אפי', משנ"ב רנח ב שעה"צ ו).

ב. מטעם הני"ל יש פוסקים שאוסרים להטמין בשבת בקבוק מטרנה בתוך נטלה עם מים חמים כדי לחממו, הגם שהנטלה היא כלי שני, שכיון שכוונתו לחימום נידון כהטמנה בדבר המוסיף חום שאסורה אף בהטמנת דבר צונן (משנ"ב רנח ב, שש"כ א נו, אול"צ ב יז יב). ומאידך פוסקים רבים מתירים בזה מאחר שהנטלה היא כלי שני ואין בה איסור הטמנה (חזו"א לו לב, חזו"ע שבת א עמ' סו, מנוחת אהבה א ג כה, וכן מוכח מהשו"ע שיה יג) וכל אחד ינהג בזה כמנהג רבותיו.